

Bibliografia

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

Ewolucja światowego i krajowego popytu na żywność w kontekście zmian demograficznych i bezpieczeństwa żywnościowego. Praca pod red. nauk. K. Świetlik. – IERIGŻ-PIB, Warszawa 2017, seria „Monografie Programu Wieloletniego” nr 65, 247 s.

Próby uchwycenia związku między rozwojem demograficznym a skalą produkcji żywności oraz poziomem zaspokojenia potrzeb żywnościowych ludności świata są przedmiotem badań ekonomicznych od wielu lat. Poglądy upatrujące we wzroście populacji zagrożenia dla rolnictwa na szczęście nie sprawdziły się, gdyż produkcja żywności nie pozostała w tyle za zwiększaniem się liczby ludności. W skali globalnej występują jednak problemy z dostępem do żywności, a liczba ludności niedożywionej maleje zbyt wolno. Celem monografii autorstwa naukowców z IERIGŻ-PIB, Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu oraz SGGW jest charakterystyka problemu bezpieczeństwa żywnościowego, ukazanie aspektów tego zjawiska i powiązanie go ze zmianami demograficznymi oraz tendencjami w rozwoju konsumpcji żywności na poziomie światowym, krajowym i gospodarstw domowych w Polsce. Zakres czasowy analiz obejmuje lata 2000-2015. W kolejnych rozdziałach omówiono:

- sytuację ludnościową świata, główne trendy demograficzne w UE i w Polsce oraz wpływ procesów demograficznych na kształtowanie się popytu na żywność;
- pojęcie i rodzaje bezpieczeństwa żywnościowego, kryteria i warunki jego spełnienia oraz czynniki determinujące osiągnięcie;
- główne czynniki określające ekonomiczną dostępność żywności oraz kierunki i stopień jej zmian pod wpływem tempa wzrostu gospodarczego, poziomu dochodu *per capita*, zmian cen żywności na tle inflacji oraz udziału wydatków na żywność w całkowitych wydatkach sektora gospodarstw domowych;
- zmiany samowystarczalności żywnościowej w zakresie produktów zbożowych, produktów mięsnych, mleka i przetworów mleczarskich, nasion oleistych i produktów ich przetwórstwa oraz cukru.

Publikacja wnosi istotny wkład do analiz i wnioskowania w zakresie polityki społeczno-gospodarczej, rolnictwa, bezpieczeństwa żywnościowego i konkurencyjności polskiej gospodarki na międzynarodowym rynku. (M.M.)

KOZERA-KOWALSKA M.: **Kapitał intelektualny w tworzeniu wartości dodanej przedsiębiorstw rolnych.** – Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2017, 248 s.

W gospodarce opartej na wiedzy ogromną rolę odgrywa ludzka aktywność związana z wykorzystaniem posiadanych niematerialnych zasobów intelektualnych – wiedzy i umiejętności – określanych mianem kapitału intelektualnego. Zasoby te są bogactwem wykorzystywanym przez przedsiębiorstwa w tworzeniu wartości dodanej, będącej jedną z najważniejszych kategorii ekonomicznych. Znaczenie wiedzy i umiejętności ludzkich oraz ich wpływ także na wyniki ekonomiczne przedsiębiorstw rolniczych były celem badania. Sformułowano 3 hipotezy badawcze:

- efektywność wykorzystania kapitału intelektualnego jest zróżnicowana w zależności od dominującego kierunku prowadzonej działalności;
- efektywność wykorzystania kapitału intelektualnego w tworzeniu wartości dodanej pozostaje w związku przyczynowo-skutkowym z rentownością przedsiębiorstw rolnych;
- efektywność wykorzystania kapitału intelektualnego przedsiębiorstw rolnych jest wyższa niż efektywność wykorzystania zasobów materialnych.

Dane źródłowe do badań pochodziły z 10-letniego okresu i obejmowały sprawozdania finansowe 148 spółek kapitałowych uczestniczących w prowadzonym corocznie w IERIGŻ-PIB *Rankingu 300* najlepszych przedsiębiorstw rolniczych. Jednym z dominujących kryteriów porządkowania gospodarstw w tym zestawieniu jest rentowność, co sprawia, że przedsiębiorstwa uczestniczące w rankingu zaliczane są do najlepszych na rynku. Do oceny oddziaływania kapitału intelektualnego na poziom wytworzonej wartości dodanej wykorzystano następujące wskaźniki: przychodu z kapitału wiedzy (KCETM); wartości dodanej kapitału intelektualnego (VAICTM); intelektualnej wartości dodanej (IVA); intelektualnych źródeł wartości dodanej (ISVA). Stwierdzono, że w badanych przedsiębiorstwach rolnych relacja kapitał intelektualny – zasoby materialne kształtowała się jak 1:3, natomiast odwrotna była efektywność wykorzystania zasobów niematerialnych i materialnych (3:1). Wskazuje to wyraźnie na rolę kapitału intelektualnego, a jednocześnie uzasadnia prowadzenie dalszych badań dokładniej analizujących mechanizmy jego funkcjonowania. (M.M.)

RADZYMIŃSKA M.: **Konsument na rynku żywności lokalnej – studium empiryczne.** – Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2016, 190 s.

Rozwój rynku żywności lokalnej, którą cechuje niski stopień przetworzenia, możliwie pełne zachowanie składników odżywczych, duży udział surowców naturalnych oraz ograniczone stosowanie konserwantów i ulepszaczy, jest jednym z obszarów finansowego wsparcia w ramach WPR na lata 2014-2020. Korzyści ekonomiczne, a także wartości społeczne, środowiskowe i zdrowotne uzasadniają wzrost zainteresowania żywnością lokalną organów rządowych, władz lokalnych i naukowców, a co najważniejsze konsumentów. Na podstawie badań empirycznych scharakteryzowano postawy konsumentów wobec wybranych produktów lokalnych – pieczywa i przetworów

mięśnych – w kontekście poznawczym, emocjonalnym i behawioralnym. Badania prowadzono wśród dwóch grup nabywców żywności lokalnej: konsumentów miejskich, kupujących w wyspecjalizowanych sklepach oferujących pieczywa i przetwory mięsne od producentów zrzeszonych w regionalnej Sieci Dziedzictwa Kulinarного; konsumentów miejskich i wiejskich kupujących w sklepach firmowych lokalnych, małych producentów. Analiza uzyskanych wyników pozwoliła na zidentyfikowanie i charakterystykę grup konsumentów zróżnicowanych pod względem częstotliwości zakupu żywności lokalnej, czynników decydujących o jej wyborze i kierunków prezentowanych postaw. Umożliwiła rozpoznanie nastawienia konsumentów względem atrybutów produktów lokalnych oraz określenie postaw wobec tej żywności. Predyktorami postaw wobec żywności lokalnej w wymiarze poznawczo-emocjonalnym okazały się: nastawienie prozdrowotne, przekonania etnocentryczne, świadomość kwestii środowiskowych związanych z produkcją żywności, przywiązanie do tradycji oraz negatywne nastawienie wobec żywności konwencjonalnej. (M.M.)

WIŚNIEWSKA M.Z.: **Kultura bezpieczeństwa żywności. Istota i narzędzia pomiaru.** – Wyd. CeDeWu, Warszawa 2018, 190 s.

W oparciu o szczegółowe studia literatury światowej podjęto się analizy mało rozpoznanego do tej pory w badaniach naukowych zagadnienia kultury bezpieczeństwa żywności. Pod tym pojęciem należy rozumieć podzielane postawy, wartości oraz przekonania wobec zapewnienia bezpieczeństwa produktu żywnościowego, na co dzień praktykowane w przedsiębiorstwach (organizacjach) zajmujących się produkcją i przetwórstwem żywności. Kulturę bezpieczeństwa żywności kształtują nie tylko wypracowane procedury i zasady postępowania (co i jak pracownicy robią), ale również odpowiedzialne nastawienie wewnętrzne poszczególnych członków organizacji, czyli świadomość i rozumienie potrzeby zachowania bezpieczeństwa (co i jak pracownicy myślą). Nie jest to stan, który można osiągnąć z dnia na dzień, ponieważ bazuje na wartościach i założeniach wypracowywanych latami. Ponieważ kultura bezpieczeństwa żywności jest zjawiskiem złożonym, ważnym, a dla zdrowia konsumentów wręcz bezcennym, wymaga szerokiego rozpoznania i rozpropagowania. Głównym celem omawianej publikacji jest określenie istoty kultury bezpieczeństwa żywności oraz czynników i uwarunkowań istotnych dla jej kształtowania. W pracy przedstawiono:

- podstawowe definicje i założenia ogólnej istoty bezpieczeństwa, a następnie bezpieczeństwa żywności;
- zjawisko *food crime*, czyli przestępstwa wymierzone w żywność i łańcuch żywnościowy;
- problematykę klimatu i kultury bezpieczeństwa żywności oraz mało jeszcze rozpoznane w łańcuchu żywnościowym zjawisko sprawiedliwego traktowania – *just culture*;
- czynniki i uwarunkowania sprzyjające tworzeniu kultury bezpieczeństwa żywności;
- narzędzia pozwalające określić, zmienić i ocenić dojrzałość poziomu kultury bezpieczeństwa żywności w organizacji oraz wskazać obszary wymagające udoskonalenia. (M.M.)

Oprac. (M.M.)

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

GRAUBNER M.: **Lost in space? The effect of direct payments on land rental prices** (Zagubiony w przestrzeni? Wpływ płatności bezpośrednich na ceny dzierżaw ziemi) – *European Review of Agricultural Economics* 2018, vol. 45, nr 2, s. 143-171, doi:10.1093/erae/jbx027.

Oddzielone od produkcji płatności bezpośrednie stanowią główny instrument polityki rolnej wspierający dochody gospodarstw rolnych. Z racji uzależnienia wypłacania tych subsydiów od posiadania gruntów rolnych pojawia się pytanie, czy rolnik, czy właściciel nieruchomości rolnej powinien być beneficjentem. Szacuje się, że w USA i państwach UE dzierżawionych jest przeciętnie 38-50% gruntów wykorzystywanych w gospodarstwach rolnych, a zatem można sądzić, że wsparcie dochodu rolników poprzez płatności obszarowe jest nieskuteczne. Z większości analizowanych przez autora artykułu modeli teoretycznych wynika, iż płatności wpływają na ceny gruntów rolnych. Z kolei badania empiryczne sugerują znikomy efekt cenotwórczy subsydiów w opisywanym zakresie. Przyjmując podejście oparte na konkurencyjności przestrzennej, autor dowodzi słuszności dotychczasowych wyników analiz empirycznych. Przesłankami do przestrzennej analizy zagadnienia wpływu płatności na ceny ziemi jest fakt niemobilności tego czynnika produkcji, jego nierównomierna dystrybucja oraz występowanie dodatkowych kosztów związanych z wykorzystywaniem. Z analiz wynika, że wpływ dotacji na ceny dzierżaw gruntów rolnych powinien zaznaczać się rzadko i w ściśle określonych okolicznościach. Oddziaływanie subsydiów na ceny dzierżaw ograniczają warunki niedoskonałej konkurencji oraz zróżnicowana siła rynkowa. Ze względu na fakt, że rolnicy dzierżawią ziemię w zależności od lokalizacji swoich gospodarstw możliwe jest stosowanie przez nich strategii dyskryminacji cenowej wobec posiadaczy ziemi. Efekt braku wpływu płatności na ceny dzierżaw może zaznaczać się także w przypadku podejmowania współpracy przez producentów rolnych. (M.D.)

HAILU G., POON K.: **Do Farm Support Programs Reward Production Inefficiency?** (Czy programy wsparcia gospodarstw premiuja nieefektywność produkcji). – *Canadian Journal of Agricultural Economics* 2017, vol. 65, s. 567-589, doi:epdf/10.1111/cjag.12150

Z analiz literatury ekonomicznej wynika, że interwencja publiczna prowadzi zwykle do nieefektywności produkcji. Instrumenty polityki rolnej w Kanadzie zaprojektowano m.in. po to, aby wzmocnić produktywność i konkurencyjność sektora rolnego w celu stabilizacji dochodów rolników. W artykule analizowano relację pomiędzy efektywnością techniczną produkcji rolnej a płatnościami z programów rządowych. Badania przeprowadzono wśród producentów wołowiny z prowincji Ontario uczestniczących w programach stabilizacji dochodów rolniczych CAIS (*Canadian Agricultural Income Stabilization*) oraz *AgriStability*. Wsparcie z wymienionych instrumentów polityki rolnej uruchamiane jest w sytuacji spadku marży uzyskiwanej przez producenta poniżej ustalonej wartości referencyjnej. Przesłanką udzielenia rządowej pomocy jest wystąpienie wielu określonych i nieprzewidzianych zdarzeń. Na potrzeby analiz wykorzystano dane zgromadzone przez kanadyjską agencję płatniczą (CRA) z lat 2003-2011 oraz informacje pochodzące z Ministerstwa Rolnictwa, Wyżywienia i Spraw Wiejskich prowincji. Autorzy założyli, iż nieefektywność produkcji może być pozytywnie skorelowana ze skalą otrzymywanych subsydiów. Z badań wynikało, że spośród rozpatrywanych typów gospodarstw z chowem bydła zaznaczało się zróżnicowanie efektywności produkcji. Udokumentowano negatywną korelację pomiędzy efektywnością techniczną produkcji w badanych gospodarstwach a udziałem i skalą otrzymywanych przez nie płatności z programów rządowych. Wsparcie stabilizujące dochody łagodziło częściowo skutki nieefektywnego wytwarzania przez rolników. Mniej efektywni producenci mogli bowiem otrzymywać względnie większe płatności na jednostkę przychodu. (M.D.)

HENNINGSSEN A., CZEKAJ T.G., FORKMAN B., LUND M., NIELSEN A.S.: **The Relationship between Animal Welfare and Economic Performance at Farm Level: A Quantitative Study of Danish Pig Producers** (Relacja między dobrostanem zwierząt a wynikami ekonomicznymi gospodarstwa rolnego: badanie ilościowe duńskich producentów trzody chlewnej). – *Journal of Agricultural Economics* 2018, vol. 69, nr 1, s. 142–162, doi:10.1111/1477-9552.12228.

Wobec rosnących oczekiwań społecznych związanych z potrzebą poprawy sytuacji zwierząt gospodarskich w UE i w krajach rozwiniętych zaprojektowano odpowiednie instrumenty polityki rolnej. Dotychczasowe badania koncentrowały się na kwestii skłonności podatników do płacenia za dobrostan zwierząt w rolnictwie. Znacznie mniej opracowań dotyczyło ekonomicznych skutków regulacji z tego zakresu dla producentów trzody oraz uzyskiwanych wyników ekonomicznych. Zagadnienie to jest szczególnie istotne w przypadku rynku duńskiego, który charakteryzuje się względnie największą produkcją i konsumpcją wieprzowiny na świecie. W artykule zaproponowano teoretyczny schemat analizy związku pomiędzy dobrostanem zwierząt a wynikami ekonomicznymi

gospodarstw z chowem trzody chlewnej. Wynika z niego, że pomiędzy tymi zjawiskami może zachodzić związek negatywny, neutralny oraz pozytywny. Zwiększanie dobrostanu zwierząt przyczynia się do poprawy wyników ekonomicznych gospodarstwa do określonego punktu maksymalnego, po osiągnięciu którego negatywny efekt zwiększonych nakładów produkcyjnych przewyższa korzyści uzyskane ze wzrostu produkcji. Opisane relacje autorzy starali się empirycznie określić w oparciu o unikalną bazę danych obejmującą losowo wybrane stada świń i informacje z niezapowiedzianych inspekcji kontrolujących zgodność prowadzonej produkcji z legislacją dotyczącą dobrostanu zwierząt. W badaniach wykorzystano wybrane metody analizy regresji oraz efektywności. Stwierdzono, że w rozpatrywanych gospodarstwach występowało duże zróżnicowanie wyników ekonomicznych i sposobu traktowania zwierząt. Odnotowano niewielki i pozytywny związek pomiędzy wynikiem ekonomicznym gospodarstw a przestrzeganiem zasad dobrostanu zwierząt. Zaobserwowany związek autorzy wyjaśniają sposobem zarządzania, czyli umiejętnościami, motywacjami czy celami rolników. Cechy charakterystyczne producentów trzody mogły wpływać zarówno na kondycję finansową gospodarstwa, jak i sposób traktowania zwierząt. (M.D.)

KOSEC K., GHEBRU H., HOLTEMEYER B., MUELLER V., SCHMIDT E.: **The Effect of Land Access on Youth Employment and Migration Decisions: Evidence from Rural Ethiopia** (Wpływ dostępu do ziemi na zatrudnienie i decyzje migracyjne młodych: badania wsi etiopskiej). – *American Journal of Agricultural Economics* 2018, vol. 100, nr 3, s. 931-954, doi:10.1093/ajae/aax087.

Obserwowany w wielu krajach afrykańskich dynamiczny przyrost ludności powoduje zmniejszenie podaży ziemi i miejsc pracy w rolnictwie. Autorzy artykułu badali, jaki wpływ na decyzje migracyjne i zawodowe młodych mieszkańców wsi miała perspektywa dziedziczenia przez nich ziemi rolniczej. Analizy oparto na danych panelowych pozyskanych w roku 2010 i 2014 z wiejskich gospodarstw domowych w Etiopii. Rolnictwo stanowi w tym kraju ważny sektor gospodarki i jest głównym źródłem utrzymania znaczącej liczby rodzin. Z przeprowadzonych badań wynikało, że oczekiwana wielkość przejmowanej schedy rodzinnej miała wpływ na czasowe i trwałe przemieszczenia osób młodych ze wsi do miast. Odziedziczenie ziemi istotnie zwiększało prawdopodobieństwo zatrudnienia młodzieży wiejskiej w rolnictwie oraz zmniejszało szansę pracy poza tym sektorem, natomiast nie miało wpływu na strategie edukacyjne badanych. Udokumentowane zależności odnosiły się szczególnie do mężczyzn oraz starszej grupy badanych młodych mieszkańców wsi. Dziedziczenie ziemi stanowiło relatywnie silniejszą determinantę mobilności przestrzennej oraz pozarolniczego zatrudnienia w miejscowościach o słabo rozwiniętym rynku dzierżaw gruntów, na terenach peryferyjnych, a także na terenach o względnie gorszej jakości ziemi rolnej. Przeprowadzone badania udokumentowały dużą rolę czynników wypychających przy kształtowaniu decyzji zawodowych i migracyjnych mieszkańców etiopskiej wsi. W celu redukcji bezrobocia wśród młodzieży wiejskiej autorzy sugerują tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju rynku dzierżawy ziemi, uwolnienie zasobów gruntów oraz wprowadzanie programów edukacyjnych propagujących pozarolnicze zatrudnienie. (M.D.)

OZIMEK I., SZLACHCIUK J., PREŹDZIECKA-CZYŻEWSKA N.: **Zafałszowania artykułów rolno-spożywczych w świetle regulacji prawnych oraz działań organów urzędowej kontroli żywności w Polsce.** – Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 2017, nr 120, s. 97-108.

Na tle analizy unijnych i polskich aktów prawnych regulujących kwestię zafałszowania artykułów rolno-spożywczych i odpowiedzialności producentów przedstawiono wyniki kontroli prowadzonych w latach 2009-2017 przez organ urzędowej kontroli żywności jakim jest Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS). W strukturze wydatków polskich gospodarstw domowych nakłady na żywność i napoje bezalkoholowe stanowią według danych GUS z 2017 roku 24,2%. Dlatego też jakość i bezpieczeństwo oferowanej żywności jest bardzo ważne, a jej fałszowanie niesie konsekwencje ekonomiczne, fiskalne, zdrowotne, społeczne, międzynarodowe i etyczne. Środek spożywczy jest zafałszowany, jeżeli: dodano do niego substancje zmieniające skład lub obniżające wartość; odjęto składnik bądź zmniejszono jego zawartość, co wpłynęło na wartość odżywczą lub inną cechę produktu; dokonano zabiegów ukrywających rzeczywisty skład lub nadających wygląd produktowi należytej jakości; podano niezgodne z prawdą nazwę, skład, datę lub miejsce produkcji, termin przydatności do spożycia. W latach 2009-2017 IJHARS upubliczniła najwięcej decyzji dotyczących zafałszowań w mięsie i jego przetworach (267), mące i przetworach zbożowych (162), wyrobach garmazeryjnych (68), rybach i przetworach rybnych (68). Najmniej uchybień odnotowano w kawie, herbacie i wyrobach czekoladowych. Najczęstszą formą zafałszowania były wprowadzające w błąd informacje o składzie produktu (57,6%), a najwięcej przypadków odnotowano w województwach małopolskim (136) i zachodniopomorskim (95). (M.M.)

RADZIKOWSKI P.: **Wpływ utraty bioróżnorodności agroekosystemów na spadek populacji owadów zapylających ze szczególnym uwzględnieniem pszczoły miodnej.** – Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2018, nr 1, s. 78-86.

Owady zapylające odgrywają w gospodarce człowieka ogromną rolę, zapylając rośliny uprawne i produkując, jak w przypadku pszczół, miód, wosk, mleczo oraz pyłek wykorzystywane w przemyśle farmaceutycznym i kosmetycznym lub konsumowane przez ludzi. Życie tych owadów jest bezpośrednio zależne od bioróżnorodności danego obszaru, gdyż różnorodność gatunków roślin i czasu ich kwitnienia zapewnia owadom pyłek i nektar w całym okresie aktywności. Obecnie na całym świecie mamy do czynienia z zanikaniem bądź przekształcaniem ekosystemów i siedlisk naturalnych w sztuczne, w tym np. roślin zbożowych czy rzepaku. Zjawisko to ma negatywny wpływ na dostępność pożytków pszczelich, a badania naukowe wykazują, że spadek dostępności i różnorodności roślin pożytkowych jest przyczyną osłabienia kondycji owadów, a w konsekwencji wymierania rodzin pszczelich. Szczególnie negatywnym zjawiskiem oddziałującym na stan pszczelarstwa jest szeroko pojęta intensyfikacja rolnictwa objawiająca się stosowaniem pestycydów, dużym zużyciem nawozów sztucznych i brakiem roślin pożytkowych w uprawach. Wpływ korzystny na populację pszczoły miodnej wykazuje rolnictwo ekologiczne, różnorodność krajobrazu oraz obecność w nim półnaturalnych użytków zielonych. (M.M.)

THIEDE B.C., LICHTER D.T., SLACK T.: **Working, but poor: The good life in rural America?** (Pracujący lecz biedni: dobre życie na amerykańskiej wsi) – *Journal of Rural Studies* 2018, vol. 59, April, s. 183-193, doi:/10.1016/j.jrurstud.2016.02.007.

Stabilna i odpowiednio opłacana praca stanowi coraz ważniejszy element warunkujący jakość życia. Statystyki pokazują, iż dobrego zatrudnienia nie posiada duża część pracowników zamieszkujących północnoamerykańską wieś. W artykule badano związek pomiędzy pracą a ubóstwem na obszarach wiejskich w USA. Wykorzystane informacje dotyczące zatrudnienia, dochodów i sytuacji materialnej ludności pochodziły z lat 2000-2013 z reprezentatywnych dla kraju 60 tys. gospodarstw domowych. Rozpatrywano zmiany udziału ubogich gospodarstw domowych z osobami pracującymi w miastach i na obszarach wiejskich. Oszacowano trendy w liczebności wiejskich i miejskich biednych pracowników oraz określono kluczowe determinanty ubóstwa. Poprzez zastosowanie modeli regresji logistycznej określono oddziaływanie wybranych charakterystyk siły roboczej na zjawisko ubóstwa w aspekcie przestrzennym. Z przeprowadzonych badań wynika, iż niezależnie od sposobu pomiaru, poziom biedy wśród osób pracujących był wyższy na wsi niż w miastach. Na terenach wiejskich odnotowano również wzrost liczby osób bezrobotnych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. Zwiększyło się także ryzyko wystąpienia problemów bytowych wśród pracowników zamieszkujących wieś. Odnotowana poprawa istniejących opóźnień w rozwoju wsi miała charakter względny, ponieważ towarzyszył jej spadek poziomu życia w miastach. Autorzy opracowania przedstawili pesymistyczny obraz sytuacji materialnej wiejskich pracowników oraz stwierdzili ograniczone możliwości realizacji potrzeb dzięki pracy zawodowej. (M.D.)

SONNTAG W.I., GOLZE S., SPILLER A., von MEYER-HÖFER M.: **There ain't no such as a Free Lunch: Nachhaltigkeits-Zielkonflikte in der Hähnchenmast aus Verbraucherperspektive**” (Nie istnieje coś takiego jak darmowy posiłek: Długotrwałe różnice celów w produkcji żywca drobiowego z perspektywy konsumenta). – *German Journal of Agricultural Economics* 2018, vol. 67, nr 1, s. 31-47, www.gjae-online.de

Autorzy artykułu analizowali długotrwałe różnice celów w produkcji żywca drobiowego z perspektywy konsumentów. Badania prowadzono metodą wywiadów na niereprezentatywnej próbie konsumentów. W ostatnich latach wymagania i świadomość konsumentów w zakresie dobrostanu zwierząt w produkcji rolnej wykazują wyraźną tendencję wzrostową. W intensywnej technologii produkcji wymagania w zakresie dobrostanu zwierząt oraz ochrony środowiska nie zawsze mogą być uwzględnione i spełnione. W związku z tym występują istotne różnice celów, definiowane przez autorów również jako konflikty, które mogą dotyczyć różnych sfer produkcji. Autorzy egzemplifikują możliwe konflikty między dobrostanem zwierząt i ochroną środowiska a efektywnością gospodarowania, której celem jest maksymalizacja wyniku finansowego producentów rolnych. Problem różnic funkcji celów jest bardzo złożony, gdyż tylko w zakresie dobrostanu zwierząt może obejmować liczne obszary działalności produkcyjnej. W trakcie badań konsumenci mieli możliwość oceny różnych systemów

chovu drobiu oraz skonkretyzowania swoich uwag i wymagań. Wyniki wykazały, że świadomość konsumentów w zakresie badanego problemu jest relatywnie niewielka i że występują bardzo duże różnice oceny technologii chowu drobiu – od pozytywnych do skrajnie negatywnych. (P.S.)

STĘPIEŃ S., SMĘDZIK-AMBROŻY K., GUTH M.: Oddziaływanie Wspólnej Polityki Rolnej na zrównoważenie ekonomiczno-społeczne gospodarstw rolnych na przykładzie Polski. – *Więś i Rolnictwo* 2017, nr 4, s. 39-58.

Element ekonomiczny w strategii zrównoważonego rozwoju UE to wypracowanie relatywnie wysokiego tempa wzrostu PKB. Element społeczny to sprawiedliwość i spójność społeczna, zrównoważona redystrybucja dochodów i konsumpcji, integracja społeczna, zdrowie publiczne i walka z ubóstwem. Element środowiskowy obejmuje ochronę przyrody, zarządzanie zasobami naturalnymi, zmiany klimatu, rozwój czystej energii i zrównoważonego transportu. W realizację tych założeń włączone są wszystkie polityki sektorowe UE, w tym WPR, której podstawowym celem jest gwarancja stabilnych dochodów i poprawa warunków funkcjonowania na obszarach wiejskich. Celem artykułu jest określenie wpływu WPR na poziom zrównoważenia ekonomiczno-społecznego gospodarstw rolnych. Na podstawie studiów literatury przedmiotu oraz analizy danych z gospodarstw rolnych z bazy FADN z lat 2004-2013 stwierdzono, że:

- fundusze WPR spowodowały wzrost dochodów gospodarstw i jego zbliżenie do poziomu przeciętnych dochodów sektora nierolniczego;
- płatności obszarowe, dopłaty do produkcji, dopłaty do dóbr publicznych i wsparcie inwestycji (instrumenty WPR) istotnie wpływają na wysokość dochodów rolniczych;
- w każdej klasie ekonomicznej gospodarstw nastąpił wzrost relacji dochodów rolniczych do pozarolniczych, ale w najmniejszym stopniu dotyczy to gospodarstw najsłabszych;
- wpływ dopłat WPR na poziom dochodów rolniczych jest nierównomierny, w największym stopniu zyskują gospodarstwa najsilniejsze.

Sformułowane przez autorów wnioski potwierdzają przyjętą hipotezę, że transfery finansowe WPR służą osiągnięciu zrównoważenia ekonomicznego, ale nie łagodzą dysproporcji dochodowych wewnątrz sektora rolnego, co jest elementem zrównoważenia społecznego. (M.M.)

ZAJDA K.: Wdrażanie innowacji społecznych przez wiejskie organizacje pozarządowe. – *Więś i Rolnictwo* 2017, nr 4, s. 97-114.

Innowacje społeczne to zmiany w obszarze rozwiązywania problemów społecznych polegające na powstawaniu nietypowych praktyk, alternatywnych w stosunku do dominujących na danym obszarze. Poszukiwanie rozwiązań problemów społecznych z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań wpisane jest w działalność sektora publicznego (urzędy gminy, ośrodki pomocy społecznej) i organizacji pozarządowych funkcjonujących w gminie. Przedmiotem artykułu jest aktywność wiejskich organizacji

pozarządowych w zakresie wdrażania innowacji społecznych. Na podstawie wyników badań empirycznych przeprowadzonych w 2016 roku na próbie 108 organizacji z województwa lubelskiego analizowano następujące zagadnienia: jakie problemy społeczne dostrzegają organizacje pozarządowe z gmin wiejskich województwa lubelskiego; na rzecz zminimalizowania jakich problemów społecznych działają; czy wdrażają nietypowe, niestandardowe działania (innowacje społeczne); jakiego rodzaju innowacje są wdrażane. Stwierdzono, że tylko 3% ogółu badanych organizacji wdrażało innowacje społeczne i w większości były to innowacje w sferze usług, polegające na ich zindywidualizowaniu, dopasowaniu do potrzeb konkretnych odbiorców, ukierunkowane na zwiększenie podmiotowości. Innowacje te są najczęściej krótkotrwałe, co ogranicza ich możliwości redukowania problemów społecznych. (M.M.)

Oprac. Zespół